

QUAN HỆ VỚI TRUNG QUỐC

Huỳnh Thế Du *

Trung Quốc đang trỗi dậy và muốn khẳng định vị thế trên thế giới của mình. Một vành đai, một con đường là cách thức mà họ đang cụ thể hóa mục tiêu đặt ra.

Để có thể tạo dựng vị thế của một nước lớn trong thời đại ngày nay, Trung Quốc cần có cả quyền lực cứng - sử dụng vũ lực, đe dọa, trừng phạt hoặc tiền bạc; và quyền lực mềm - sử dụng sức hấp dẫn và thuyết phục để đạt được mục tiêu.

Ở đây có hai kịch bản với chủ thuyết đối ngoại của Trung Quốc: (i) giữ nguyên cách chơi từ trước đến nay theo kiểu lừa dối phương, tôi được thì anh mất, tôi mạnh thì anh phải yếu; hoặc (ii) thay đổi cách chơi trên cơ sở tạo dựng lòng tin trên nguyên tắc hai bên cùng có lợi trong dài hạn, cùng phát triển.

Tình hình trong khu vực nói riêng, thế giới nói chung sẽ rất khó lường nếu Trung Quốc thành công trong phát triển kinh tế, nhưng nếu họ vẫn dựa vào cách tiếp cận trong quá khứ với tư tưởng nước lớn coi các nước láng giềng chỉ là những nước nhỏ, nước chư hầu.

Tôn Tử Binh pháp được xem là thuật trị quốc của người Trung Hoa và ngày nay được dạy rất nhiều ở các trường kinh doanh hiện đại trên thế giới. Tuy nhiên, rất nhiều nội dung mà ở đó là những chiêu thức lừa dối phương chứ không phải tạo ra lòng tin đích thực (Tham khảo “Sự trỗi dậy của Trung Quốc so với Lô-gic của Chiến lược” của Edward Luttwak 2012).

Hơn thế, việc Trung Quốc làm nóng những tranh chấp lãnh thổ với các nước láng giềng nhằm khơi dậy tinh thần dân tộc và để đánh lạc hướng dư luận trong nước về những vấn đề nội tại đang làm xói mòn lòng tin của các nước láng giềng và đang thúc đẩy họ tạo ra liên minh với nhau cũng như tìm kiếm sự hỗ trợ của Hoa Kỳ (Alistair Burnett 2012).

Đây là điều không tốt cho cả hai bên vì nó tiềm ẩn một cuộc chạy đua vũ trang rất tốn kém không chỉ ảnh hưởng đến an ninh trong khu vực mà còn tác động tiêu cực đến sự phát triển và thịnh vượng của các nước.

Trái lại, nếu Trung Quốc muốn tập trung vào việc tạo dựng quyền lực mềm và có thể xây dựng được lòng tin với các nước, nhất là với các láng giềng thì nhân loại sẽ tốt lên và các nước láng giềng cũng được hưởng lợi từ sự thịnh vượng của nước này. Đây là điều mong đợi của nhiều người và Trung Quốc muốn trở thành nước lớn thực sự cần phải có điều này.

Lòng tin tạo ra vốn xã hội trong các cộng đồng, trong khi sự tin cậy và quang minh chính đại tạo ra quyền lực mềm cho các quốc gia trên phương diện quốc tế. Liệu khi mạnh lên, Trung Quốc có thể tạo dựng được lòng tin và cùng chia sẻ các lợi ích để trở thành một nước lớn thực sự và các nước khác cùng có lợi?

Đây là điều mà những nước láng giềng đang rất quan tâm mà trong một phân tích vào năm 2013 của Diễn đàn Kinh tế Thế giới đã đặt thẳng câu hỏi: Sự trỗi dậy của Trung Quốc là một cơ hội lớn hay là một đe dọa đối với khu vực?

Với Việt Nam, Trung Quốc đang ở thế tiến thoái lưỡng nan. Một mặt, Việt Nam thường là nơi ưa thích để họ thể hiện quyền lực cứng; mặt khác họ cũng muốn Việt Nam thành công để cho thế giới thấy mô hình của họ có thể thành công ở nơi khác nhằm tạo dựng quyền lực mềm.

* Một số thông tin được cập nhật vào năm 2021 bởi Vũ Ngọc Bảo và Nguyễn Thị Tố Nga

Nếu Trung Quốc rơi vào bất ổn hay kém phát triển thì không có lợi có Việt Nam vì khi có vấn đề trong nước xảy ra thì họ hay tạo ra các sự kiện bên ngoài (như làm cho Biển Đông nóng lên chẳng hạn) để chuyển hướng quan tâm của dư luận.

Tuy nhiên cũng có những điều rất đáng lo ngại với sự trỗi dậy của Trung Quốc khi mà khả năng họ vẫn giữ cách tiếp cận từ trước đến nay như phân tích ở trên.

Trong quan hệ đối ngoại, không có tình hữu nghị hay kẻ thù vĩnh viễn mà chỉ có lợi ích quốc gia là trên hết. Làm gì có lòng tin hay tình bạn một cách mơ hồ và viễn vông mà tất cả được đặt trên cơ sở lợi ích.

Do vậy, cách chơi với Mỹ hay Trung Quốc đối với Việt Nam, thực ra, là rất dễ. Dựa trên lợi ích. Tuy nhiên, cái khó đối với Việt Nam là khả năng có thể nhìn nhận được các lợi ích liên quan để đưa ra cách hành xử một cách chiến lược, tránh tình trạng chỉ thấy cái lợi hay vấn đề trước mắt.

Cách thức tận dụng mối quan hệ, bình thường hóa với các cựu thù hay hóa giải đe dọa của các nước lớn (thậm chí là chịu nhục) mà Nhật Bản, Hàn Quốc (đối với Nhật Bản), Singapore (Indonesia và Malaysia) cũng như nhiều nước khác đã làm là rất đáng tham khảo cho Việt Nam hiện nay.